

Het is nooit te oud om van te leren

Delftse Archeologische Notitie 154

Keenenburg V, fase 2 in Schipluiden, gemeente Midden-Delfland

Een archeologisch bureauonderzoek

Bas Penning

Archeologie
Delft



Keenenburg V, fase 2 in Schipluiden, gemeente Midden-Delfland

Een archeologisch bureauonderzoek

Bas Penning

Opdrachtgever:	Gemeente Midden-Delfland
Contactpersoon:	Mevr. K. Blom
Bevoegde overheid:	Gemeente Midden-Delfland
Contactpersoon:	Mevr. M. Kerkhof (MA)
Beheer documentatie:	Provincie Zuid-Holland
Type onderzoek:	Bureauonderzoek
Periode van uitvoer:	Februari 2018
Aanleiding:	Bestemmingsplan
Locatie:	Keenenburg V, Schipluiden, Midden-Delfland
Coördinaten:	81709 / 443398
Zaakidentiteitsnr. Archis:	4590038100
Projectcode:	MD104
Projectleider:	B. Penning (MA)
Status:	Definitieve versie, 15 maart 2018
Autorisatie:	



drs. J.P.L. Bakx

ISSN: 1879-9590
© 2018 Archeologie Delft

Samenvatting

De gemeente Midden-Delfland gaat een nieuw deel van de wijk Keenenburg ontwikkelen. Hiervoor wordt het bestemmingsplan Keenenburg V fase 2 opgesteld.

In het huidige bestemmingsplan geldt voor het plangebied een archeologische medebestemming. In het nieuwe bestemmingsplan wil de gemeente Midden-Delfland geen archeologische medebestemming meer hebben. Daarom is aan Archeologie Delft gevraagd de archeologische waarden in het plangebied te inventariseren en advies te geven over het uitvoeren van archeologisch onderzoek. Door voorafgaand aan opstellen van het bestemmingsplan al het archeologisch onderzoek te laten verrichten, hoeft in het nieuwe bestemmingsplan geen medebestemming archeologie opgenomen te worden.

Op basis van de geologische ondergrond in het plangebied en de directe omgeving geldt er een middelhoge verwachting voor het aantreffen van vindplaatsen uit de IJzertijd en de Romeinse tijd. De vindplaatsen uit de IJzertijd kunnen bestaan uit nederzettingen. Voor de Romeinse tijd worden voornamelijk sporen van het verkavelingssysteem verwacht. Behoudenswaardige vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen worden op basis van de geologische ondergrond niet verwacht. Op basis van historisch kaartmateriaal worden ook geen vindplaatsen uit de Nieuwe tijd verwacht.

Om de archeologische verwachting te toetsen, wordt geadviseerd om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren. Bij dit onderzoek kan het Romeinse verkavelingssysteem gedocumenteerd worden en kunnen eventuele vindplaatsen uit de IJzertijd worden opgespoord. Vindplaatsen uit de IJzertijd en de Romeinse tijd zullen waarschijnlijk niet worden aangetroffen tijdens een booronderzoek en dit type onderzoek wordt daarom niet geadviseerd.

Inhoudsopgave

3	Samenvatting
4	1 Inleiding
	1.1 Aanleiding
	1.2 Plangebied
	1.3 Beleid gemeente Midden-Delfland ten aanzien van archeologie
	1.4 Bestemmingsplan
8	2 Bureauonderzoek
	2.1 Methoden en richtlijnen
	2.2 Resultaten
	2.3 Archeologische onderzoek rond het plangebied
13	3 Archeologische verwachting en vervolgonderzoek
17	Bibliografie
18	Overzicht van afbeeldingen

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De gemeente Midden-Delfland gaat een nieuw deel van de wijk Keenenburg ontwikkelen. Hiervoor wordt het bestemmingsplan Keenenburg V fase 2 opgesteld.

In het huidige bestemmingsplan geldt voor het plangebied een archeologische medebestemming. In het nieuwe bestemmingsplan wil de gemeente Midden-Delfland geen archeologische medebestemming meer hebben. Daarom is aan Archeologie Delft gevraagd de archeologische waarden in het plangebied te inventariseren en advies te geven over het uitvoeren van archeologisch onderzoek. Door voorafgaand aan opstellen van het bestemmingsplan al het archeologisch onderzoek te laten verrichten, hoeft in het nieuwe bestemmingsplan geen medebestemming archeologie opgenomen te worden.

1.2 Plangebied

Het plangebied ligt in de Kerkpolder in Schipluiden in de gemeente Midden-Delfland. Het wordt aan de noordkant begrensd door de wijk Keenenburg, aan de oostkant door een golfbaan, aan de zuidkant door een bedrijventerrein en aan de westkant door de Keenenburgweg en de Zouteveenseweg (afbeelding 1).

Het plangebied is circa 1,8 ha groot en het centrumcoördinaat is 81709 / 443398. Het plangebied is grotendeels in gebruik als weiland en recreatiegebied. Het maaiveld ligt tussen circa 2,25 m -NAP en 2,9 m -NAP.

1.3 Beleid gemeente Midden-Delfland ten aanzien van archeologie

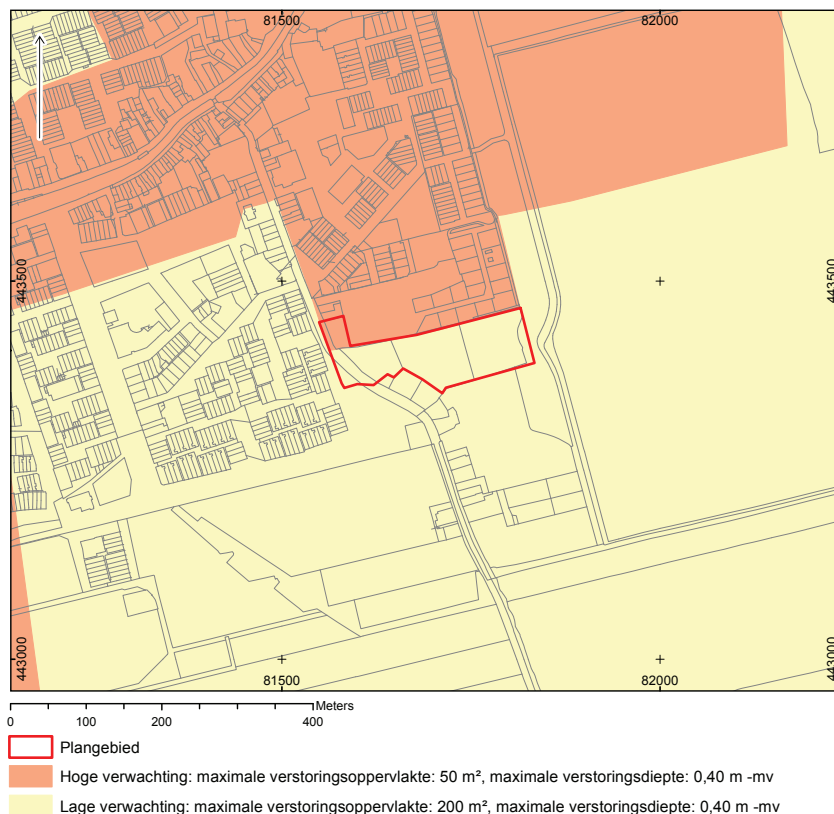
De gemeente Midden-Delfland hanteert sinds 2010 een archeologische beleidskaart voor de hele gemeente.¹ Deze kaart is gebaseerd op de beschikbare kennis

¹ Kerkhof et al. 2010.



Afbeelding 1: het plangebied geprojecteerd op een luchtfoto (bron pdok.nl).

Afbeelding 2: het plangebied geprojecteerd op de archeologische beleidskaart van de gemeente Midden-Delfland.



van de lokale landschapontwikkeling, cultuurhistorie en het bodemarchief. Op de beleidskaart worden de verschillende archeologische verwachtingsgebieden binnen de gemeente gekoppeld aan vrijstellingsgrenzen. Bodemverstorende werkzaamheden die deze grenzen niet overschrijden worden op voorhand vrijgesteld van de verplichting tot het doen van archeologisch onderzoek.

Door middel van het hanteren van een gedifferentieerd vrijstellingenbeleid wordt binnen de gehele gemeente gezocht naar een goede balans tussen de verwachte aanwezigheid van archeologische resten en de voorwaarden die worden verbonden aan bodemverstorende activiteiten.

Beleidskaart

Om de omgang met eventueel aanwezige archeologische waarden goed, maar ook zinvol te laten verlopen, wordt in de gemeente Midden-Delfland alleen archeologisch (voor)onderzoek vereist wanneer de aard van de bodemingrepen dusdanig is dat er daadwerkelijk schade aan het bodemarchief kan optreden. De verschillende beleidszones vereisen dan ook elk een eigen benadering voor wat betreft de vrijstelling van archeologisch onderzoek voor bodemverstoringen tot een bepaalde diepte en omvang.

Het plangebied bevindt zich volgens de beleidskaart grotendeels in een verwachtingszone met een lage archeologische verwachting (afbeelding 2). De vrijstellingsgrens voor deze zone is maximaal 200 m² met een ontgravingsdiepte van maximaal 40 cm onder het maaiveld.

De noordwestelijke punt van het plangebied valt in een zone met een hoge archeologische verwachting. Hier geldt een vrijstellingsgrens van 50 m² bij een maximale verstoringdiepte van 40 cm onder het maaiveld.

1.4 Bestemmingsplan

Op het plangebied is momenteel het bestemmingsplan '1^e herziening Keenenburg V' van toepassing.² Op de plankaart van het bestemmingsplan is grotendeels sprake van de archeologische medebestemming Waarde-Archeologie-2. Alleen voor de

² Gemeente Midden-Delfland (vastgesteld 23 juni 2015), IMRO-idn: NL.IMRO.1842.bp14SL01. Geraadpleegd via www.ruimtelijkeplannen.nl op 28 februari 2018.

noordwestpunt geldt de medebestemming Waarde-Archeologie-1. De vrijstellingsgrenzen komen overeen met die van de beleidskaart.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden en richtlijnen

Het doel van dit bureauonderzoek is het verzamelen van alle bekende gegevens met betrekking tot de verstoringen, geologie, historische-geografie en archeologie in de omgeving van het plangebied. Aan de hand van deze gegevens kan een archeologische verwachting worden opgesteld.

Voor het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van de informatie uit het Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN), de geologische kaart en overige bronnen.

Het bureauonderzoek is uitgevoerd volgens de eisen zoals deze zijn opgesteld in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.0, van de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>).

2.2 Resultaten

Historisch grondgebruik en bekende verstoringen

Het bestuderen van het historisch grondgebruik van het plangebied kan informatie verschaffen over eventuele archeologische vindplaatsen. Uit de bestudering van oud kaartmateriaal kan blijken of het plangebied in het verleden bebouwd is en of er bijvoorbeeld (water)wegen in het plangebied aanwezig zijn geweest. Ook kunnen ontgravingen en ophogingen door middel van oude kaarten soms in beeld worden gebracht.

De oudst gedetailleerde afbeelding van het plangebied is de kaart van Kruikius uit 1712 (afbeelding 3).³ Op deze kaart is te zien dat het plangebied onbebouwd is. Wel loopt er door het plangebied een kade. Deze is op de luchtfoto niet te onderscheiden, maar de hoogtekkaart laat nog een niveauverschil zien (afbeelding 4). Van deze kade is in 2015 op een aangrenzend perceel een doorsnede gedocumenteerd.⁴ In de noordwestpunt van het plangebied staat een boomgaard afgebeeld, de rest van het plangebied is in gebruik als weiland.

Aan het einde van de jaren 30 van de 20^e eeuw verschijnt er langs de Zouteveenseweg voor het eerst bebouwing. Aan het begin van de 21^e eeuw wordt het oostelijk deel van het plangebied in gebruik genomen als park. Dit deel van het terrein is toen circa 50 cm opgehoogd.

Er zijn geen bodemverstoringen bekend. Het is wel aannemelijk dat de bebouwing langs de Zouteveenseweg voor verstoring heeft gezorgd. Ook de kabels, leidingen en rioleringen die hierbij horen zullen de bodem deels verstoord hebben.

Geologie

In het verleden bestond er vaak een nauwe relatie tussen de locatie van nederzettingen en de bodemgesteldheid. Deze relatie werd vaak sterker naarmate de natuur meer beperkingen voor het permanent vestigen van de mens oplegde. Zo was in West-Nederland de aanwezigheid van een droge ondergrond één van de belangrijkste vestigingsfactoren in een gebied dat regelmatig door binnendringend zeewater werd bedreigd. De archeologische verwachting van het plangebied wordt dan ook in hoge mate bepaald door de geologische ondergrond.

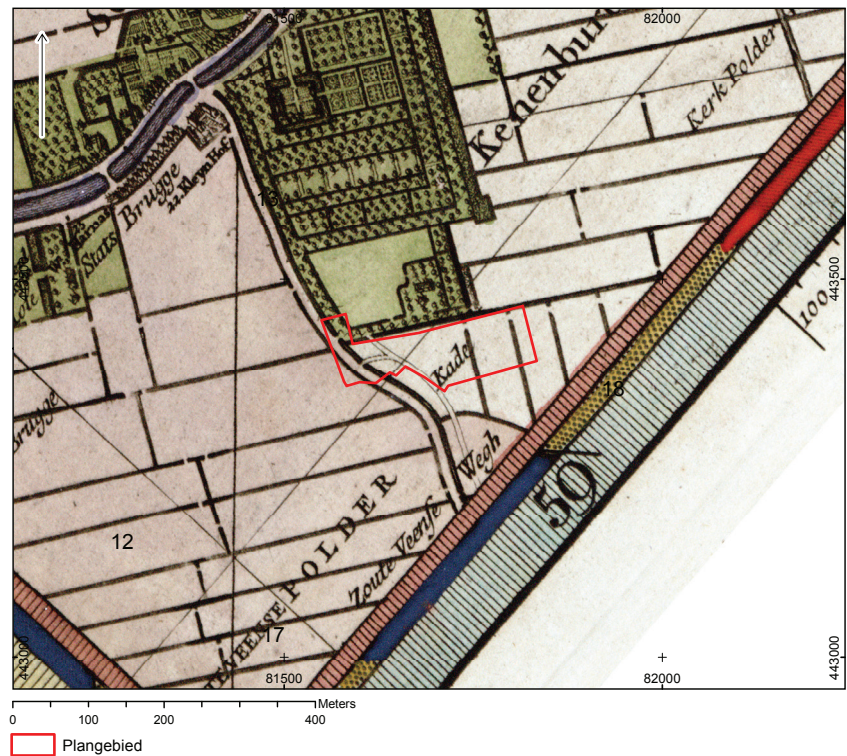
Volgens de geologische kaart van Westland en Delfland bestaat de ondergrond van het plangebied uit dekafzettingen van het Laagpakket van Wormer met daarop Hollandveen (afbeelding 5). In de westelijke helft van het plangebied worden deze afgedekt door dekafzettingen van het Laagpakket van Walcheren. Deze bestaan uit Gantel Laagafzettingen en de afzettingen van de Laag van Poeldijk.⁵ Volgens de geologische kaart van Zuid-Holland liggen in de zuidoosthoek van het plangebied

³ Kruikius & Kruikius 1712, kaartblad 13.

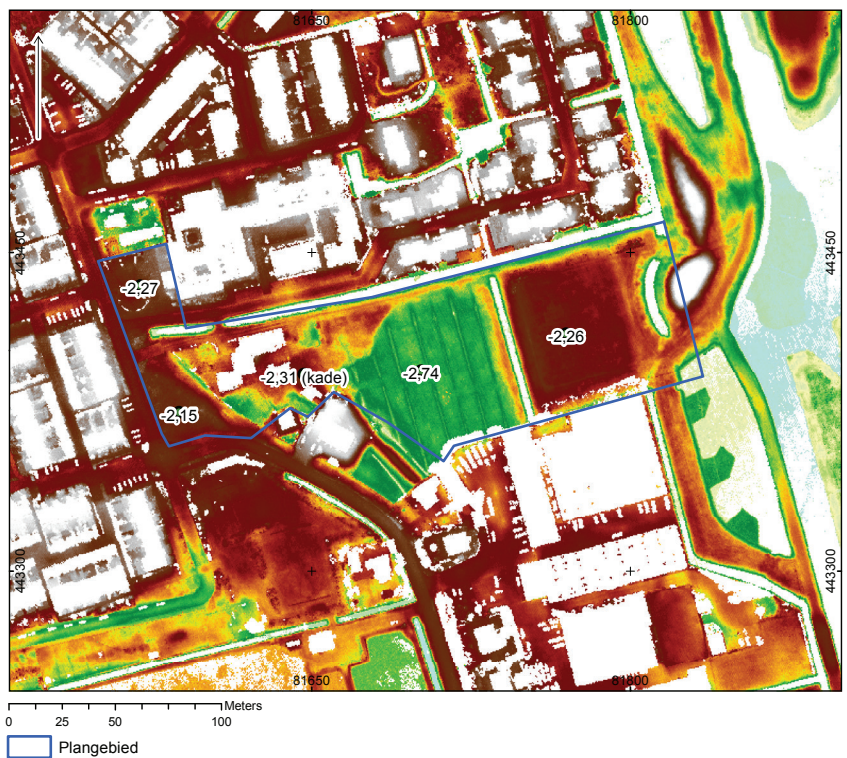
⁴ Penning 2016.

⁵ Vos et al. 2017.

Afbeelding 3: het plangebied geprojecteerd op de kaart van Kruikius uit 1712.



Afbeelding 4: de maaiveldhoogtes in het plangebied.



dekafzettingen van de Oer-Gaaglaag (voorheen Duinkerke 0) op het Hollandveen.⁶ Deze laatste laag lijkt bij archeologisch onderzoek ten oosten van het plangebied niet aanwezig te zijn.⁷

⁶ Van Staalduinen 1979.

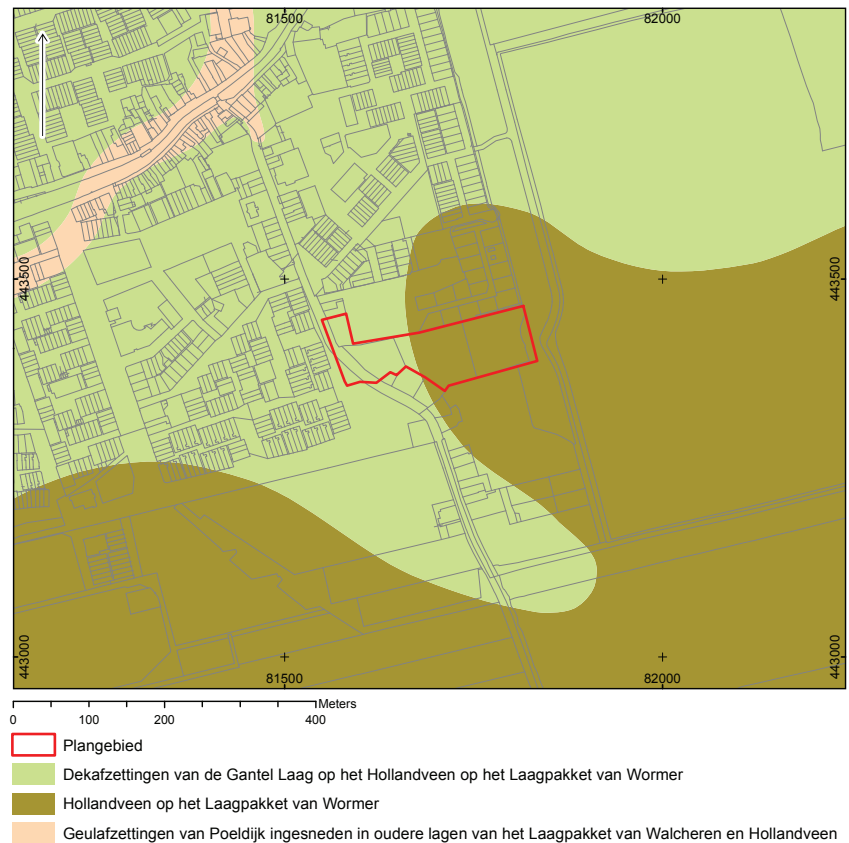
⁷ Van Londen 2006, 58.

⁸ De nummers die in deze paragraaf genoemd worden, staan in afbeelding 6.

2.3 Archeologisch onderzoek rond het plangebied⁸

In de directe omgeving van het plangebied is veel archeologisch onderzoek ge-

Afbeelding 5: de geologische ondergrond van het plangebied (naar Vos et al. 2017).



daan (afbeelding 6). De oudste vindplaats binnen een straal van 500 m rondom het plangebied betreft enkele scherven en dierlijk bot uit de IJzertijd. Tijdens het hier uitgevoerde proefsleuvenonderzoek (1) bleek de vindplaats te bestaan uit losse vondsten in geërodeerd veen.⁹

Ten noordwesten van het plangebied is bij bouw van de wijk Rozemarijn een boerderij (2) uit de Romeinse tijd aangetroffen.¹⁰ Tijdens een grootschalige proefsleuven campagne voorafgaand aan de aanleg van een golfbaan (3) is een verkavelingssysteem en enkele diergraven uit deze periode onderzocht.¹¹

Met de aanleg van de wijk Keenenburg III is een booronderzoek (4)¹² en een proefsleuvenonderzoek (5) uitgevoerd. Bij dit proefsleuvenonderzoek is een oude woonlaag aangetroffen die is afgedekt door afzettingen de Laag van Poeldijk. De woonlaag wordt op basis hiervan en op basis van enkele scherven gedateerd tussen de 10^e eeuw en het tweede kwart van de 12^e eeuw.¹³ Vondsten uit deze periode zijn ook gedaan bij de aanleg van de golfbaan (3)¹⁴ en bij de opgraving van twee terpen. De eerste terp (6) heeft een doorsnede van circa 30 m gehad en is tot de 16^e eeuw in gebruik geweest. Er zijn geen sporen van gebouwen aangetroffen en daarom wordt vermoed dat de terp gediend heeft als platform voor het vee.¹⁵ Een andere (mogelijke) terp (7) uit deze periode is aangetroffen aan de Tramkade.¹⁶

In de wijk Rozemarijn zijn twee boerderijerven onderzocht (8). Deze dateren tussen het laatste kwart van de 12^e eeuw en circa 1400. De boerderij in de laatste fase had een fundering van bakstenen en waarschijnlijk een leien dak.¹⁷

Circa 300 m ten noorden van het plangebied lag het kasteel Kenenburg (9). Dit kasteel is gebouwd in de 15^e eeuw en aan het einde van de 18^e eeuw gesloopt. Het kasteel en de voorburcht kon tijdens diverse opgravingscampagnes tussen 1966 en 1989 vrijwel volledig worden onderzocht. Tijdens dit onderzoek werd duidelijk dat er voorafgaand aan het kasteel al bewoning plaatsvond vanaf de 12^e eeuw.¹⁸

Aangrenzend aan het plangebied, op het perceel van de Zouteveenseweg 1a (10), is de al eerder genoemde 15^e-eeuwse kade onderzocht. Uit dit onderzoek is gebleken dat het middeleeuwse veen, dat onder de kade verwacht werd, volledig geoxideerd is. Behalve de kade zelf zijn er geen archeologische resten aangetroffen.¹⁹

⁹ Van Londen 2006, 59.

¹⁰ Bult 1979, 316.

¹¹ Van Londen 2006, 70.

¹² Blom 2009.

¹³ Bult & Penning 2010.

¹⁴ Van Londen 2006, 72.

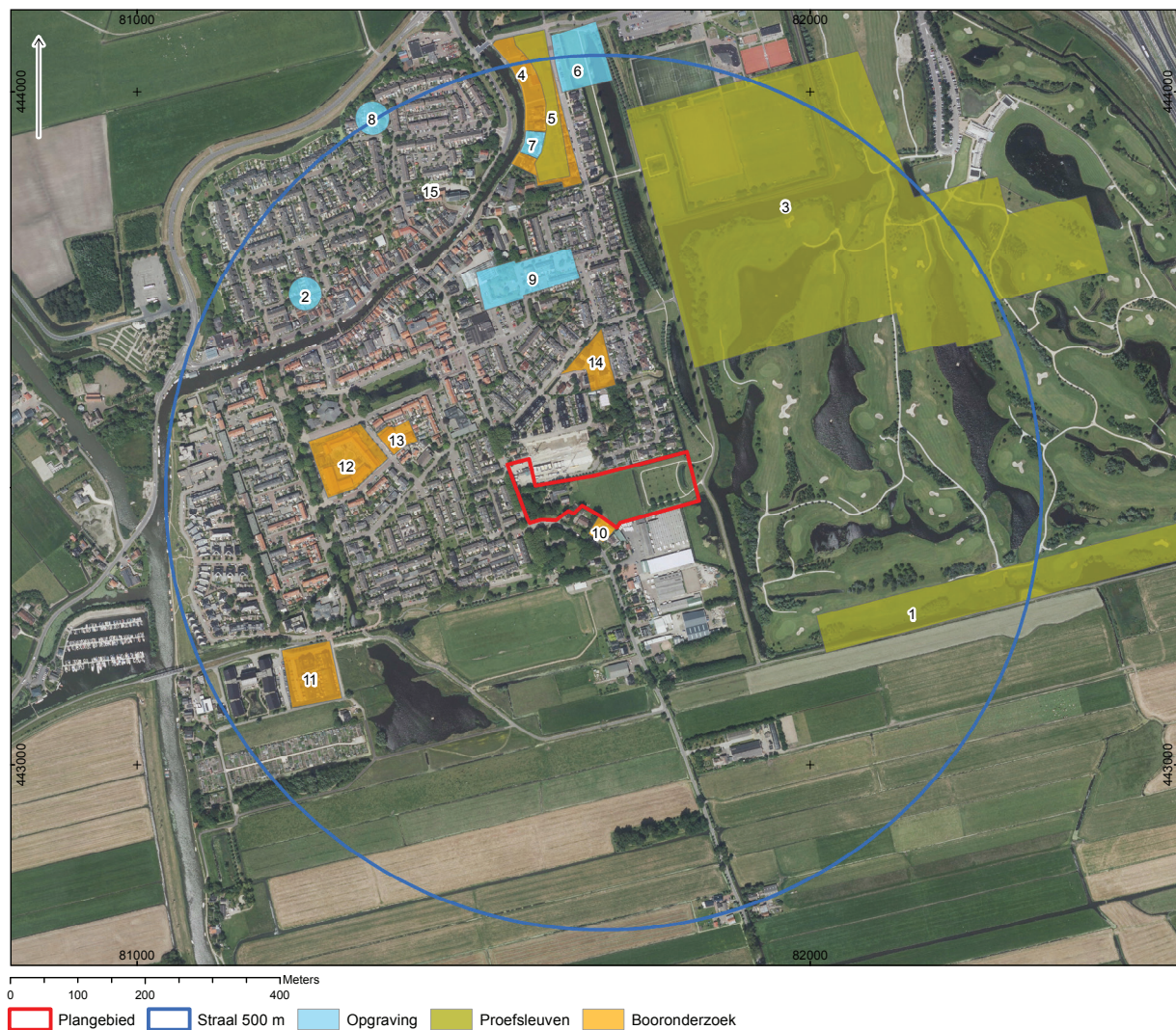
¹⁵ Flamman & Van Londen 1998.

¹⁶ Kaptein 2012.

¹⁷ Bult 1985.

¹⁸ Van Adrichem 1968; Bult et al. 1990.

¹⁹ Penning 2016.



Afbeelding 6: onderzoeken rondom het plangebied.

²⁰ Miedema 2010.

²¹ Exaltus & Orbons 2008.

²² De Boer & Bergman 2012.

²³ Koekkelkoren & Wilbers 2013.

²⁴ Bakx & Penning 2016.

Er zijn in de omgeving van het plangebied ook een aantal onderzoeken uitgevoerd waarbij geen archeologische resten zijn aangetroffen. Het betreft booronderzoeken aan het Windrecht (11)²⁰, de Kasteellaan (12)²¹, het Schoolplein (13)²², de Agnes Croesinklaan (14)²³ en naast de Dorpskerk (15)²⁴.

3 Archeologische verwachting en vervolgonderzoek

Op basis van de geologische ondergrond in het plangebied en de directe omgeving geldt er een middelhoge verwachting voor het aantreffen van vindplaatsen uit de IJzertijd en de Romeinse tijd. De vindplaatsen uit de IJzertijd kunnen bestaan uit nederzettingen. Voor de Romeinse tijd worden voornamelijk sporen van het verkavelingssysteem verwacht dat ook is aangetroffen bij de naastgelegen golfbaan en elders in de regio.²⁵ De kade uit de 15^e eeuw is ook in het plangebied aanwezig, maar deze is met het onderzoek in 2015 in het kader van de archeologische monumentenzorg afdoende onderzocht.²⁶ Andere vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen worden op basis van de geologische ondergrond niet verwacht. Op basis van historisch kaartmateriaal worden er ook geen vindplaatsen uit de Nieuwe tijd verwacht.

Om de archeologische verwachting te toetsen, wordt geadviseerd om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren. Bij dit onderzoek kan het Romeinse verkavelingssysteem gedocumenteerd worden en kunnen eventuele vindplaatsen uit de IJzertijd worden opgespoord. Vindplaatsen uit de IJzertijd en de Romeinse tijd zullen waarschijnlijk niet worden aangetroffen tijdens een booronderzoek, omdat de bewoningslaag geërodeerd zal zijn of is opgenomen in de bouwvoor. De onder de bewoningslaag liggende grondsporen kunnen met een booronderzoek niet of nauwelijks worden opgespoord, maar met een proefsleuvenonderzoek is dit wel goed mogelijk.

De uiteindelijke beslissing over vervolgonderzoek ligt bij het bevoegd gezag, in deze de gemeente Midden-Delfland.

²⁵ Van Londen 2006, 70.

²⁶ Penning 2016.

Literatuur

Gebruikte afkortingen

DAN *Delftse Archeologische Notities*
DAR *Delftse Archeologische Rapporten*

Adrichem, M.C.M. van, 1968: Waar nu tomaten en komkommers groeien, stond eens de Kenenburg, *Jaarverslag 1968 van het Genootschap Oud-Westland gevestigd te Naaldwijk*, 9-25.

Bakx, J.P.L. & B. Penning, 2016: Dorpstraat 3a in Schipluiden (gemeente Midden-Delfland. Een bureau- en verkennend booronderzoek, *DAN 103*.

Boer, E.A.M. de & W.A. Bergman, 2012: Gemeente Midden-Delfland, Plangebied Schoolplein te Schipluiden, Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek (verkennde fase), *BAAC Rapport V-12.0339*.

Blom, J.M., 2009: *Archeologisch bureauonderzoek & inventariserend veldonderzoek (IVO) d.m.v. boringen, Keenenburg III, Schipluiden, Gemeente Midden-Delfland, Noordwijk*.

Bult, E.J., 1979: Schipluiden, *Holland 11-6*, 316.

Bult, E.J., 1985: Schipluiden, Rozemarijn, *Holland 17-6*, 368-369.

Bult, E.J., 2016: Centrumplan Schipluiden. Een archeologisch bureauonderzoek, *DAN 88*.

Bult, E. J., A. de Haan, W. Hessing & J. Moerman, 1990: Het archeologisch onderzoek van de Kenenburg, een voorlopig verslag naar aanleiding van de opgravingen in 1989, *Bulletin KNOB 1990-5*, 2-11.

Bult, E.J. & B. Penning 2010: Keenenburg III. Een Inventariserend Veldonderzoek middels proefsleuven in Schipluiden (gemeente Midden-Delfland), *DAR 98*.

Exaltus, R. & J. Orbons, 2008: St. Jozefschool, Schipluiden, Gemeente Midden-Delfland. Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O); Bureauonderzoek en karterend booronderzoek, *ArcheoPro Archeologisch rapport 821*.

Flamman, J.P., & H. van Londen, 1998: *Een Laat-Middeleeuws terpje in de Kerkpolder, gemeente Schipluiden. Archeologisch onderzoek naar vindplaats MD 3.15*, Amsterdam.

Kaptein, I.N., 2012: Archeologische begeleiding aanleg kelders terrein Keenenburg III, vindplaats 3, aan de Tramkade/Tiendweg te Schipluiden, *Archeologische Rapporten Oranjewoud 2012/128*.

Koekkelkoren, A.M.H.C. & A.W.E. Wilbers, 2013: Agnes Croesinklaan, Schipluiden, Gemeente Midden-Delfland, *IDDS Archeologie rapport 1548*.

Londen, H. van, 2006: Midden-Delfland: *The Roman landscape past and present*, Amsterdam.

Miedema, F.R.P.M., 2010: Gemeente Midden-Delfland, Plangebied Windrecht te Schipluiden. Bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek (karterende fase), *BAAC Rapport V-09.0397*.

Penning, B., 2016: Dijklichaam Zouteveenseweg 1a, Schipluiden (gemeente Midden-Delfland). Een waarderend booronderzoek en bodemprofielopname, *DAN* 86.

Sarfati, H., 1979: Archeologische kroniek van Zuid-Holland over 1978, *Holland jrg.11*, 313-339.

Staalduinen, C.J. van, 1979: *Toelichting bij de Geologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 37 West Rotterdam (37W)*, Haarlem.

Vos, P.C., M. IJsselstijn, S. Jongma & S. de Vries, 2017: Het ontstaan van Westland-Delfland, gebaseerd op paleolandschappelijke onderzoek en getijsysteemkennis. Toelichting op de regionale paleolandschappelijke kartering, uitgevoerd in het kader van het uitbrengen van de Atlas van het Westland, *DAR* 130.

Overige geraadpleegde bronnen

www.ruimtelijkeplannen.nl, 27-02-2018.

www.pdok.nl, 27-02-2018.

Overzicht van afbeeldingen

Afbeelding 1 [blz. 4]

Het plangebied geprojecteerd op een luchtfoto (bron pdok.nl).

Afbeelding 2 [blz. 5]

Het plangebied geprojecteerd op de archeologische beleidskaart van de gemeente Midden-Delfland.

Afbeelding 3 [blz. 8]

Het plangebied geprojecteerd op de kaart van Kruikius uit 1712.

Afbeelding 4 [blz. 8]

De maaiveldhoogtes in het plangebied.

Afbeelding 5 [blz. 9]

De geologische ondergrond van het plangebied (naar Vos *et al.* 2017).

Afbeelding 6 [blz. 10]

Onderzoeken rondom het plangebied.